

UVODNIK

Obrazovanje bez granica

Što znači obrazovanje bez granica i može li takvo što postojati? Kada bismo analizirali primjenu obrazovanja danas, vjerojatno bismo mogli nabrojiti niz prepreka i realnih stanja koja ne samo da postavljaju granice u sadašnjem trenutku na obrazovne procese već je teško i zamisliti budućnost u kojima takvih granica neće biti. Mjesto i vrijeme sve više postaju fleksibilni zahvaljujući primjeni informacijske tehnologije. Ostaje međutim niz elemenata o kojima i dalje treba voditi računa: ljudi koji sudjeluju u obrazovnom procesu, napor i volja koju svakodnevno ulažu, a ne smijemo zaboraviti niti uvijek prisutne financije i organizacijske aspekte potrebne da bi se obrazovni proces dogodio.

Ipak, termin obrazovanje implicira slobodu – slobodu stvaranja i djelovanja, stvaranja novih stvari i preobličivanja postojećih. To je vjerojatno razlog zbog kojeg se mnogi od nas bave ovim poslom i zbog kojeg on nosi čar kao malo koji drugi.

Nakon tri godine uređivanja časopisa, prvo na mjestu izvršne, a potom i glavne urednice, preda mnom stoje novi obrazovni projekti. Otvaraju se vrata slobode i novih izazova. Od sljedećeg broja na ovom mjestu dočekuje vas tako nova glavna urednica i jedna od najodgovornijih osoba za pokretanje časopisa Edupoint – Daliborka Pašić.

Daliborku će neki od vas prepoznati kao voditeljicu Referalnih centara, no isto tako i kroz članke s ovih stranica. Slijedom obrazovnih aktivnosti i projekata koje stoje iza nje, Daliborka će s entuzijazmom povesti ovu publikaciju prema novim rješenjima.

Do neke druge prilike, želim vam ugodan boravak na našim stranicama.

Dragana Kupres,
glavna urednica

Novosti

Online Educa Berlin 2004

Desetogodišnja proslava najboljih praktičnih primjena e-learninga!

Uz 1.486 prijavljenih sudionika iz 68 zemalja sa svih kontinenata prijavljenih 2003. godine, ONLINE EDUCA BERLIN još je jednom potvrdila da je najveća svjetska međunarodna konferencija o e-learningu, kao i najveće okupljanje stručnjaka na području e-learninga i udaljenog učenja u Europi.

Ova godišnja konferencija privlači menadžere na visokoj razini iz obrazovanja, poslovnog svijeta i vladinog sektora – odnosno tri ključna sektora koja potiču prihvaćanje e-learninga i inovacije na tom području – što je čini najvažnijim mjestom na kojem se stvaraju kontakti između stručnjaka, korisnika i novajlija na području e-learninga iz cijelog svijeta.

Zašto posjetiti Online Educu Berlin?

Želite li saznati više o svijetu e-learninga ili ako pak vodite ili ste uključeni u neku e-learning strategiju, implementaciju ili upravljanje e-learningom, odlazak na Online Educu Berlin za vas je obavezan i bit će vam od velike koristi!

- budete u toku s važnim pitanjima, najnovijim otkrićima i trendovima u e-learningu
- upoznajte se s vodećim stručnjacima na području e-learninga i poslušajte njihovo mišljenje i iskustvo
- saznajte kako odabrati i koristiti različite tehnologije, proizvode i usluge
- dođite do spoznajte što je važno pri izradi e-learning materijala i resursa
- proučite studije slučaja uspješnih pristupa, strategija i tehnika
- preispitajte ključne komponente djelotvornih primjena
- raspravljajte o kritičnim čimbenicima za uspjeh i inovativnoj praksi s drugim kolegama koji se bave e-learningom.

Više informacija na <http://www.distance-educator.com/dnews/Article12164.phtml>

Zanimljivosti

ONLINE EDUCA BERLIN

pogled u budućnost e-learninga

Pokušati zamisliti budućnost e-learninga pomalo je poput pokušaja da predvidimo vrijeme - postoji mnogo stavova, bogatstvo znanstvenih alata koji pokušavaju ponuditi objektivnu prognozu, a ne nedostaju niti narodne priče niti praznovjerje. Brz pogled na web urodit će mnogim predviđanjima: Eduventures, tvrtka iz Bostona koja se bavi obrazovnim istraživanjem, predviđa da će već ove godine tržište e-learninga premašiti 5 milijardi dolara. Elliott Masie spominje potrebu za „velikim količinama sadržaja, koje je potrebno stvoriti brzo i po razumnoj cijeni“. Učeni ljudi u SAD-u sigurni su da će se brz napredak e-learninga nastaviti, jer političari razmatraju pružanje jednake financijske potpore online studentima kao i studentima koji se obrazuju na tradicionalan način.

Predviđanja su u Europi nešto suzdržanija, iako je pouzdanje na visokoj razini jer Europska komisija jasno podržava načelo da se budućnost europske ekonomije i društva stvara u učionicama današnjice. Vlade više od 20 europskih zemalja objavile su politiku koja promiče prihvaćanje učenja potpomognutog tehnologijom, a europske e-learning tvrtke planiraju znatno širenje u nadolazećim mjesecima, nakon razdoblja relativnog zatišja.

Više informacija na <http://www.distance-educator.com/dnews/Article12164.phtml>

Enciklopedija spolova i informacijskih tehnologija

Kako su se informacijske tehnologije proširile na sve aspekte privatnog i profesionalnog života, tako je porastao i interes za boljim razumijevanjem onih koji ih koriste i razvijaju, kao i onih na čije živote utječe. To je pak dovelo do sve većeg interesa za demografske karakteristike korisnika IT-a i ljudi koji ga razvijaju. Demografska kategorija koja je od osobitog interesa u istraživanju jest spol.

Kao posljedica toga, posljednjih se godina pojavio širok raspon istraživanja koja proučavaju ulogu spola u interakciji ljudi s informacijskim tehnologijama. Ta se istraživanja protežu kroz niz disciplina uključujući informacijske znanosti, informacijske sustave, računalstvo, obrazovanje, ženke studije, proučavanje spolova, proučavanje ljudskog rada, upravljanje kadrovskim resursima te tehnologija i društvo. Svrha je tog istraživanja obučiti učitelje, roditelje, nastavno osoblje, menadžere – one koji određuju pravila i druge istraživače o pitanjima kao što je različito korištenje IT-a od strane muškaraca i žena te nedovoljna zastupljenost žena među ljudima koji se profesionalno bave IT-om.

U nastojanju da se okupe ta raznovrsna istraživačka tijela i dođe do cjelovitijih istraživanja i kasnijeg korištenja, u procesu je izrada Enciklopedije spolova i informacijskih tehnologija. Cilj joj je stvoriti internacionalnu zbirku istraživanja o ulozi spola u interakciji ljudi s informacijskim tehnologijama i IT profesijama. To će biti vrlo korisno jer pruža cjelovit pregled i definicije najvažnijih tema, koncepata, trendova i istraživanja posvećenih pitanju spola i IT-a. Ta važna nova publikacija bit će distribuirana diljem svijeta među akademskim i poslovnim ustanovama, te će biti ključni način na koji će istraživači, znanstvenici, studenti i profesionalni kadar pristupati najnovijim saznanjima iz istraživanja o ženama i muškarcima vezanima uz informacijske tehnologije. Toj će važnoj publikaciji pridonijeti znanstvenici s istraživačkim iskustvom iz cijeloga svijeta.

Više informacija <http://www.distance-educator.com/dnews/Article12164.phtml>

Izdvajamo

“Pismenost bez granica” - 14. europska konferencija o čitanju

Usprkos uvjerenjima da je danas, u vrijeme sveopće raširenosti audiovizualnih medija i Interneta, pismenost tema o kojoj ne treba posebno govoriti, statistički podaci govore drugačije. Iako je u Hrvatskoj nizak stupanj elementarne nepismenosti, još uvijek je iz tercijarne pismenosti (informacijska, računalna, Internet, SMS) isključeno najviše ljudi.

Stoga se i ove godine Hrvatsko čitateljsko društvo uključuje u obilježavanje Međunarodnog dana pismenosti putem svojih ogranaka i individualnih članova te intenzivno promovira 14. europsku konferenciju o čitanju pod nazivom “Pismenost bez granica”, koja će se na temelju odluke Europskog odbora Međunarodne čitateljske udruge održati od 31. srpnja do 3. kolovoza 2005. u Zagrebu.

Na konferenciji mogu sudjelovati stručnjaci koji se bave čitanjem i pismošću – učitelji, profesori, knjižničari, sveučilišni profesori, studenti, pedagozi, psiholozi, defektolozi, pisci, nakladnici, kulturni i javni djelatnici, novinari.

Tema konferencije “Pismenost bez granica” odražava važnost pismenosti na međunarodnoj razini i potrebu da se rješenja za izazove pismenosti pronalaze izvan vlastitih granica.

Podteme konferencije:

- pismenost i demokracija
- pismenost i nacionalne manjine
- višejezična pismenost
- predškolska i rana pismenost
- pismenost mladih i odraslih
- pismenost i cjeloživotno učenje
- pismenost i knjižnice
- pismenost i tehnologije
- procjena znanja jezika i stupnja razvoja pismenosti
- teškoće u čitanju i intervencijski programi
- učenje čitanja i strategije poučavanja
- čitanje i pisanje za kritičko mišljenje
- škole u kojima cvjeta pismenost
- slobodan izbor teme.

Rok za prijavu prijedloga izlaganja je do 30. studenoga 2004.

Više o konferenciji, formulare za prijavu i prijedloge izlaganja možete pronaći na web stranici Hrvatskog čitateljskog društva <http://www.hcd.hr/conference>.

Intervju s dr. sc. Tonyjem Batesom

Abstract:

Dr. Tony Bates, a world authority in the area of informatisation of higher education, was one of the guests at the sixth CARNet User Conference holding a tutorial and a pannel session. We used this opportunity to talk to dr. Bates about many issues he mentions in his book «Managing Technological Change».

S dr.sc. Tonyem Batesom, svjetskim autoritetom u području informatizacije visokog školstva, razgovarali smo na ovogodišnjoj CARNetovoj korisničkoj konferenciji (CARNet Users Conference - CUC) na kojoj je Bates bio predavač.

Dr. Bates je dugogodišnji direktor odjela Distance Education and Technology na University of British Columbia u Kanadi. Bio je i jedan od osnivača i dugogodišnji zaposlenik britanskog Otvorenog sveučilišta (British Open University), ustanove koja je obilježila razvoj obrazovanja na daljinu u 20. stoljeću.

Savjetnik je za obrazovanje na daljinu svjetskim organizacijama kao što su World Bank i UNESCO, te mnogim nacionalnim institucijama u više zemalja.

U svojoj knjizi "Upravljanje tehnološkim promjenama" spominjete tzv. poljoprivredne organizacije i postfordovska sveučilišta. Možete li nam reći nešto više o tome?

Prva su sveučilišta bila osnovana već prije osamsto godina u poljoprivrednom društvu. U takvom društvu obrtnici sve rade sami: sami pronalaze drvo, sami izrađuju alat, dostavljaju ga na tržište i ondje prodaju. Upravo to danas rade i profesori: bave se istraživanjem, poučavaju i sve više razmišljaju o tome kako da koriste tehnologiju i pripreme svoju PowerPoint prezentaciju. U industrijskoj je revoluciji postojala podjela poslova tako da bi jedni pronalazili drvo, drugi bi izrađivali alat, a treći bi ga plasirali na tržište i prodavali. No većina naših sveučilišta još nije došla do faze industrijske revolucije. Razvoj informacijske tehnologije doveo je do nešto drugačijeg načina rada koji nije ni industrijski ni poljoprivredni, već postfordovski ili postmoderni. Koristi od svega pomalo, ali podrazumijeva i suradnju ljudi te rad u društvenim organizacijama. U knjizi predlažem sljedeće: budemo li koristili tehnologiju u poučavanju, naši profesori moraju prijeći s poljoprivrednog ili industrijskog pristupa na postindustrijski pristup, gdje se radi u timovima, surađuje s drugim ljudima te se s drugima udružuje.

Jesu li vaši sudionici u Hrvatskoj uočili neke sličnosti između spomenutih modela i onih koji se koriste u Hrvatskoj?

Mislim da se Hrvatska ne razlikuje od drugih zemalja. Sveučilišta se još uvijek temelje na sustavu nastave u predavaonici, a samo su velika sveučilišta koja prakticiraju poučavanje na daljinu uspjela promijeniti način pružanja visokoškolskog obrazovanja. No sada kod e-learninga vidimo da se sve više pozornosti i eksperimenata pridaje novim načinima dizajniranja i pružanja obrazovanja. Ima mnogo problema koji su zajednički svim sveučilištima. U prvome redu, u istraživačkim sveučilištima naglasak je na promociji, a težište na istraživanju, a ne poučavanju. Zbog toga profesori nemaju poticaj da nešto promijene u poučavanju jer to znači više posla za njih. Jer, ako profesori prihvate i prijeđu na e-learning, a ne dobiju nikakvu nagradu za to, zašto bi to radili? A ti su problemi česti i u drugim dijelovima svijeta.

U knjizi govorite o strategijama i elementima koji čine strateške planove (vizija, misija, cilj) i naglašavate da je najvažniji element razvoj vizije o korištenju tehnologije u poučavanju i učenju. Možete li možda izdvojiti neke od dobrobiti sudjelovanja u razvoju te vizije za zaposlenike neke institucije?

Razlog zbog kojeg toliko naglašavam viziju jest taj što je e-learning samo alat, način poučavanja, zapravo jedan od mnogih načina poučavanja. Kao i sa svakim alatom, morate znati za što ga želite upotrijebiti. Zbog toga morate imati vrlo jasnu predodžbu o tome što želite postići poučavanjem. Ako pak nemate jasnu predodžbu, vrlo je teško dizajnirati i e-learning, a postoji i opasnost da se počnete poigravati njime umjesto da počnete razmišljati što ćete učiniti i je li to ispravan način rada. Upravo sam zato stavio naglasak na viziju, posebno na razini institucija i na to kakva zapravo institucija želite biti. Želite li biti tradicionalno istraživačko sveučilište, gdje svi dolaze na kampus, ili želite biti postindustrijska institucija u kojoj studenti mogu prisustvovati online kolegijima bilo gdje ili želite biti negdje između, gdje postoji fleksibilnost prema studentima, ali postoji i sveučilišni kampus i taj je kampus vrlo važan. Upravo je ta odluka važnija od one želite li e-learning.

Gdje trenutno vidite hrvatske polaznike u razvojnem procesu i fazama koje spominjete u svojoj knjizi?

Teško mi je to reći. Morao bi provesti mnogo više vremena na sveučilištima u Hrvatskoj da bih to mogao utvrditi. Jedino što mogu komentirati jest CARNet za koji mislim da radi odličan posao jer nema mnogo zemalja koje imaju organizacije poput CARNeta koje podupiru korištenje tehnologije na sveučilištima.

Održali ste radionicu kao dio CUC-a (CARNet User Conference) 2004. Jeste li uspjeli prenijeti svoje misli o važnosti koju upravljanje institucijama visokoškolskog obrazovanja ima u današnje vrijeme?

Držim da su u današnje vrijeme sveučilišta važnija nego ikad. Razlog njihove važnosti jest činjenica da se nalazimo u znanjem utemeljenom društvu u kojem visoke plaće i dobri poslovi zahtijevaju visokoškolsko obrazovanje. Također mislim da je izazov za većinu sveučilišta to što su fokusirani na određeno tržište, a to su studenti koji su upravo završili školu, no u znanjem utemeljenom društvu novo su tržište već zaposleni ljudi koji moraju nastaviti svoje obrazovanje i nakon što su završili fakultet. I tu je po meni e-learning vrlo vrijedan jer je idealan baš za te ljude.

U svojoj knjizi kao i na vašem predavanju u Zagrebu na CUC-u -TERENA 2003, spomenuli ste tzv. model samostalnog strijelca u razvoju online kolegija. Tom je prigodom među prisutnima bilo ljudi koji su vas potpuno shvatili jer su to i sami iskusili. Je li radionica dala priliku da sudionici shvate koje su sve implikacije povezane s tim pristupom, posebno činjenica da može biti vrlo naporan i oduzimati mnogo vremena?

Da, mnogi ljudi nemaju izbora jer moje predavanje u osnovi nije bilo toliko usmjereno prema pojedinim profesorima voditeljima institucija da bi se osiguralo dovoljno potpore za pojedine profesore. Tako profesori ne bi morali raditi po modelu "samostalnog strijelca" nego bi imali ljude s kojima bi surađivali, koji bi ih rasteretili dijela posla radeći poslove koji oduzimaju puno vremena, a koje profesori i ne bi morali raditi, kao npr. kako neki materijal prikazati na webu. Program će to odraditi brže, a vjerojatno i bolje od njih.

Jeste li uspjeli polaznike upoznati s prednostima drugih pristupa u izradi kolegija kao što je projektni pristup?

Da, zapravo postoji kontinuitet e-learninga od sitnica pa do toga da se sve radi online. I što dalje idete, sve se više morate kretati prema projektnom upravljanju, timskom radu itd. Stoga se ne radi o tome da je jedan pristup bolji od drugoga, samo morate za svaki od njih pronaći pravi kontekst. Pristup "samostalnog strijelca" dobar je ako ga dodajete svom pristupu i ako puno ne mijenjate podučavanje u predavaonici. S druge strane, budete li samo prikazivali PowerPoint prezentacije ili materijale na webu, projektno vam upravljanje nije potrebno.

Jesu li se sudionici prepoznali u pristupu "samostalnog strijelca" ili koriste neke druge pristupe u hrvatskim institucijama?

Nisam primijetio da je itko u radionici rekao da prakticira projektno upravljanje. Mislim da još uvijek koriste model "samostalnog strijelca", i to nije čudno jer se zapravo 80% e-learninga u svijetu još radi po tom modelu. Mi smo samo na stari poljoprivredni način poučavanja dodali tehnologiju, zapravo uopće nismo promijenili način rada.

Kroz već spomenutu radionicu i konferenciju održane u Hrvatskoj imali ste priliku upoznati hrvatske polaznike. Jeste li sada primijetili kakve razlike u njihovu pristupu i općenitom znanju o e-learningu u odnosu na prošli put?

Mislim da je mnogo više ljudi zainteresirano i da postoji mnogo više znanja o izazovima e-learninga. Ljudi su u posljednjih godinu dana postali svjesniji o tome što e-learning može, a što ne. Uz to, sada u Hrvatskoj postoji više tehničkog znanja o e-learningu među ljudima u visokoškolskom obrazovanju. Mislim da ljudi shvaćaju da to nije "lijek za sve"; koristan je, ali mora biti fokusiran na ono što najbolje radi.

Moj e-postdiplomski

Abstract:

The author of this text participated in several CARNet projects that were on the forefront of e-learning in Croatia. Attracted by the possibility that an adult person who has a job and all the usual family obligations can nowadays relatively simply continue their education, and knowing the reputation of Athabasca University from Canada, she decided to take one of their programs. She talks about her experiences in the article My E-graduate School.

Moj višegodišnji rad u CARNetu omogućio mi je da sudjelujem u mnogim projektima vezanim uz obrazovanje. Svakako je najveći od njih bio osnivanje Edupointa, CARNetova edukacijskog centra s više učionica širom Hrvatske i s nekoliko grupa predavača u svakom sveučilišnom gradu.

1. Uvod

Taj je posao podrazumijevao sve korake u obrazovnom procesu, od osmišljavanja programa, planiranja svakog pojedinog tečaja, do najsitnijih organizacijskih detalja, ali i regrutiranja i brige za predavače. Osim toga, sudjelovala sam i u više projekata u kojima je CARNet među prvima u Hrvatskoj radio iskorak u područje e-learninga, npr. osmišljavanje, izrada i izvođenje online tečajeva, organizacija radionica o e-learningu te pokretanje časopisa o e-learningu. Obavljajući te poslove imala sam priliku dobro se informirati o tome kakvi su trendovi razvoja obrazovanja, a pogotovo e-učenja, u svijetu. Pri tom sam iskreno uživala otkrivajući gotovo svakodnevno kako se drastično promijenio način studiranja od vremena kad sam bila student. Zaintrigirala me mogućnost da zaposlena osoba, u zrelih godinama, sa svim obiteljskim obvezama, može danas relativno lako nastaviti obrazovanje, i to na velikom broju ustanova širom svijeta. Znajući za ugled kanadskih stručnjaka na području e-learninga, a pogotovo za reputaciju Athabasca University, sa samog sjevera Kanade, odlučila sam iskušati jedan od njihovih programa. Zasad je to vrlo uspješan pothvat, koji i dalje potiče moju želju za učenjem, a vlastito mi iskustvo daje poticaj da i dalje promičem e-learning kao mogući, kvalitetan način osobnog napretka.

2. Program

Većina visokoškolskih ustanova u Hrvatskoj i u svijetu, koje imalo drže do svog ugleda, prezentiraju se na webu, više ili manje precizno opisujući svoje programe, osoblje, rokove i mogućnosti pohađanja. Tako sam se i ja mogla putem Interneta dobro informirati o svemu što me zanimalo u vezi s programom Master of Distance Education (MDE), jednog u ponudi Athabasca University, tj. njihovog Center for Distance Education

MDE je, dakle, program koji se sastoji od 5 obveznih, 5 izbornih kolegija i završnog rada. Obvezni kolegiji obuhvaćaju osnovnu teoriju i praksu obrazovanja na daljinu (uključujući e-learning). To su npr. povijest i osnovni organizacijski oblici obrazovanja na daljinu, istraživanja u obrazovanju, instrukcijski dizajn, evaluacija programa te planiranje i upravljanje. Izborni se kolegiji bave pojedinim specifičnim temama kao što su tehnologije korištene u obrazovanju na daljinu, podrška polaznicima, obrazovanje odraslih, žena u obrazovanju na daljinu i drugo. U ponudi je više od deset izbornih kolegija, a polaznik može u dogovoru s AU-om izabrati i neko specifično područje koje će samostalno istražiti, umjesto pohađanja jednog izbornog kolegija.

Meni je bilo posebno zanimljivo da polaznik može, u statusu tzv. »non-program student« upisivati pojedine kolegije čak i ako nije zainteresiran ili ne zadovoljava uvjete za upis u cijeli program. Ipak, i pri tom vrijedi isti redoslijed upisivanja kolegija koji je obavezan i za polaznike ukupnog programa i

ista cijena. Završi li polaznik jedan ili više kolegija kao »non-program student«, pa tek tada odluči upisati cijeli program, oni će mu najčešće (nije obvezno) biti priznati.

Punopravan polaznik MDE programa može postati svatko tko ima završen najmanje dodiplomski studij te tko prođe kroz postupak izbora kandidata (ispunjavanje upitnika, dostava najmanje triju preporuka, obrazac...). Kako u Kanadi postoji središnja državna ustanova (IQAS) koja provjerava kvalifikacije potencijalnih inozemnih polaznika, svu je dokumentaciju potrebno dostaviti njima, a obrazovna ustanova kojoj su dokumenti namijenjeni ima pravo i obvezu prihvatiti njihovu ocjenu. IQAS zahtijeva mnogobrojnu originalnu dokumentaciju i njezin kompletan prijevod, što se naknadno provjerava meni nepoznatim kanalima i sredstvima. Moj je slučaj dodatno zakomplicirala činjenica da sam završila srednju školu koja je u međuvremenu promijenila ime, završila sam fakultetski smjer čiji je hrvatski naziv gotovo neprevodiv, sve to u državi koja više ne postoji, a usto sam od srednjoškolskih dana promijenila prezime. Pa ipak, moje su kvalifikacije ocijenjene kao zadovoljavajuće. Sveučilište je očito kroz postupak prijavljivanja usput provjerilo i moje znanje engleskog jezika (kroz upitnik i drugu prepisku) ili računaju na to da su polaznici svjesni koja je razina poznavanja jezika potrebna za pohađanje takva programa. Tako se pokazalo višestruko korisnim to što sam kao »non-program student« pohađala jedan uvodni kolegij i time stekla uvid u način rada i količinu truda koji je potrebno uložiti prije nego što sam se prijavila za cijeli program.

3. Mjesto

Athabasca University jedno je od novijih kanadskih sveučilišta, smješteno u malom gradu Athabasca u državi Alberta. Koliko je to daleko na sjeveru, može ilustrirati podatak da je prije nekoliko tjedana, sredinom rujna, ondje padao snijeg, što je u svojoj uvodnoj poruci napisala jedna stanovnica tog grada, moja kolegica na kolegiju koji upravo pohađam. A s kakvim se udaljenostima moraju nositi svi kanadski sustavi (obrazovni, infrastrukturni...), dobro opisuje jedna pomalo samosažaljevajuća poruka moje druge kolegice s istog tečaja. Ona je napisala: »Živim u malom gradu, za koji sigurno niste čuli, a koji se nalazi pet sati vožnje od Winipega«. Naravno, neki od nas polaznika pitali smo se gdje je Winnipeg. Zapravo, udaljenosti između bilo koja dva grada u Kanadi mjere se satima vožnje ili leta i stotinama i tisućama kilometara. Zato i nije čudno da su obrazovne ustanove u Kanadi, a pogotovo nova sveučilišta, vrlo fleksibilna u tom smislu i da imaju bogatu ponudu programa za udaljeno obrazovanje. Na taj je način obrazovanje omogućeno svim Kanađanima, a danas, zahvaljujući Internetu, i mnogima u svijetu.

Da se takav program može vrlo ležerno pohađati iz Hrvatske, sad više nemam nikakve sumnje. Sve tiskane materijale koji su potrebni polaznicima AU vrlo promptno dostavlja poštom, u roku od svega nekoliko radnih dana. Ono što nije u tiskanom obliku, dostupno je polaznicima putem Interneta. Pri tom mislim na članke koje je katkad potrebno potražiti na Internetu (rjeđe) i na online diskusijama koje su sastavni dio tečaja i u kojima polaznik mora sudjelovati redovito i aktivno. Većina potencijalnih polaznika u Hrvatskoj ima zadovoljavajuće dobru internetsku vezu za pohađanje tog i sličnih programa. To mogu sa sigurnošću tvrditi, jer sam spletom životnih okolnosti 5 od svojih do sad završenih 6 kolegija završila za vrijeme boravka u Keniji. Koliko god su me impresionirale ljepote afričke divljine, toliko me neugodno iznenadila slaba razvijenost telekomunikacijske infrastrukture. Mislim da je dovoljno reći da sam u stanu u Keniji imala dial-up vezu uz najčešću brzinu između 9 i 24 kbps (nije greška!). Dakle, ako se to može odraditi oviseći o tankom bakrenom kablju koji se proteže do susjedne zgrade i koji svakih nekoliko mjeseci potrgaju majmuni, onda se može i iz Hrvatske na mega i giga brzinama.

Do pred sam kraj studija ne postoji potreba da student i u jednom trenutku putuje u Kanadu, a čini se da se i obrana završnog rada u posljednje vrijeme sve češće organizira putem videokonferencije. No, ja bih voljela otići na dodjelu završne diplome i tako nadoknaditi to što nisam bila na vlastitoj promociji na fakultetu u Zagrebu. Sada, petnaestak godina kasnije, ne mogu vjerovati da mi je bilo neugodno pojaviti se s dvogodišnjim djetetom i nekoliko godina nakon što su to obavili kolege s

kojima sam studirala, jer to tada nije bilo uobičajeno. Na ovom udaljenom postdiplomskom studiju svi smo tzv. netipični studenti i čini mi se da svi u tome uživamo.

4. Vrijeme

Vrijeme je ključni čimbenik pri ovakvom obliku obrazovanja, oko njega se sve vrti i potrebno ga je dobro isplanirati. Evo koji su sve razlozi za to.

Akadska godina u Kanadi ima tri semestra: jesenski (rujan-prosinac), zimski (siječanj-travanj) i proljetni (travanj-srpanj). Tko, dakle, želi biti Kanadski student mora biti spreman na marljiv rad tijekom tih razdoblja, a pri tom osobito mislim na cijeli srpanj (semestar završava 23. srpnja), na što u Hrvatskoj nismo navikli. Također, za akadmsku godinu koja počinje u rujnu AU mora primiti prijave za kompletan MDE program najkasnije do 1. ožujka iste godine. To znači da dokumente iz npr. Hrvatske treba poslati u IQAS još nekoliko mjeseci ranije kako bi oni do tog roka bili ocijenjeni i prihvaćeni. No, pri tom se cijelo vrijeme mogu pohađati pojedini kolegiji u statusu non-program studenta.

Vrijeme koje je potrebno polazniku da bi pohađao jedan kolegij vrlo je teško procijeniti jer jako ovisi o poznavanju jezika. Prema mojoj gruboj procjeni za sudjelovanje u online diskusijama potrebno je odvojiti barem jedan sat na dan tijekom cijelog semestra. Kako se radi o diskusiji koja podliježe raznim pravilima o sadržaju, duljini i formatu, na pročitane poruke rijetko se može odgovoriti »iz rukava«. Kako se meni često događalo da mi internetska veza »puca« svakih nekoliko minuta, najčešće bih morala kopirati važne dijelove diskusije na vlastito računalo, pripremiti odgovor, pa se tek naknadno ponovo spojiti i poslati ga. To naravno zahtijeva još više vremena. Vrijeme potrebno za samostalno učenje po tiskanim i drugim materijalima svaki polaznik mora za sebe procijeniti, isplanirati i rezervirati, a radi se o prosječno 50-ak stranica na tjedan. Dodatno je potrebno po nekoliko dana za izradu svakog od više pismenih radova po svakom kolegiju. Očito bi za uspješno pohađanje ovog programa trebalo svakako izbjeći koliziju rokova s eventualnim poslovnim obvezama, obiteljskim proslavama ili godišnjim odmorima. Prema mojoj procjeni velika je prednost ovog i sličnih programa što se od polaznika ne očekuje da bude za računalom u točno određeno vrijeme. Istina je da za vrijeme online diskusija treba barem jednom na dan provjeriti što je rečeno i je li potrebno reagirati na neku poruku, no i pri tome je polaznik slobodan da to obavi u ono doba dana kad mu odgovara.

Prema pravilniku AU-a, polaznik MDE programa mora upisati barem jedan kolegij u svakom semestru, ali mora skupiti minimalno 12 kredita u jednoj akademskoj godini. Kako svaki kolegij nosi tri kredita, to znači da u godini mora završiti barem 4 kolegija. Iako se jedan kolegij po semestru ne čini puno, usudim se reći da je to sasvim dovoljno onome čiji materinski jezik nije engleski i tko radi puno radno vrijeme i ima obitelj. Kad sam iz Hrvatske pohađala prvi kolegij, većinu sam svojih zadataka odradila noću jer je uz posao i obitelj to bilo jedino preostalo vrijeme. Za vrijeme boravka u Keniji upisivala sam i po tri kolegija po semestru, no to je zapravo bilo preambiciozno i prezahtjevno čak i u situaciji kad mi je to bila jedina preokupacija. Pri tom mislim na činjenicu da je rad u svakom kolegiju jako dobro isplaniran i raspoređen u tri mjeseca trajanja. Taj ritam čitanja i diskusija te rokove za pisanje i predaju eseja mora slijediti svaki polaznik koji ih želi uspješno završiti. Slijediti tri takve linije istodobno i paralelno gotovo je nemoguće u zadanom vremenskom okviru i na kvalitetan način. Polaznik može zatražiti od AU-a da mu se odobri parcijalno sudjelovanje, pri čemu u jednoj godini mora skupiti 9, a ne 12 kredita.

Ukupno gledano, AU svakom studentu daje najviše 7 godina da završi cijeli program. No, preporučeno je trajanje 3 do 5 godina. Važno je naglasiti da završni rad nosi 12 kredita, a njegova izrada traje nekoliko mjeseci. Izrada se također mora protegnuti u najmanje dva semestra. U prvome se od njih priprema prijedlog, na kojem se može raditi tek nakon što ga odobri komisija. I te rokove treba imati na umu pri planiranju.

5. Organizacija

Iako sam možda sam upis i prihvata u program opisala kao zahtjevnu i kompliciranu proceduru, važno je reći da sam čak i pri tome imala osjećaj da u svakom trenutku netko u AU sustavu zna gdje su moji dokumenti, u kojoj je fazi moja prijava te tko mora napraviti sljedeći korak. Osim toga, prije nego što sam se prijavila, točno sam znala što me čeka i koliko će dugo sve trajati jer je sve detaljno opisano na njihovim web stranicama.

Procedura je još mnogo jednostavnija kad se radi o upisivanju svakog pojedinog kolegija. Za svaki kolegij može se rezervirati mjesto i po više mjeseci unaprijed, a konačno se mora prijaviti minimalno dva mjeseca prije početka semestra. Kontakti s AU-om mogu se odvijati telefonom, mailom, faksom, običnom poštom, pa čak i uz korištenje alata kao što je Yahoo Messenger. Za sva administrativna pitanja (izbor, upis, plaćanje, odustajanje, tehnički problemi...) polaznici programa imaju jednu osobu za kontakt, a »non-program« studenti drugu jednako ljubaznu i strpljivu zaposlenicu AU-a. U komunikaciji s ostalim studentima zaključili smo da svi jednako cijenimo tu uslugu, osjećamo se zbrinutima i važno nam je da postoji takva osoba za kontakt koja nas pozna poimence i upoznata je sa svim zahtjevima s kojima joj se obraćamo iako nas u svakom trenutku ima i po nekoliko stotina upisanih studenata.

Organizacija svakog pojedinog tečaja pomalo se razlikuje, no većina ih slijedi obrazac utvrđen i dorađen tijekom 11 godina postojanja programa. To znači da postoji jedan instruktor (svi su uglavnom s doktorskim titulama) koji živi i radi negdje u Kanadi. Nekoliko njih su zaposlenici AU-a, dok ostali rade u drugim visokoškolskim ustanovama širom Kanade, pa čak i u SAD-u, ali za AU vode jedan ili više kolegija. Za obvezne kolegije, koji se održavaju u svakom semestru, obično se prijavi 20 do 30 polaznika, dok se paleta izbornih kolegija mijenja iz semestra u semestar i u njima se također okupi po 20-ak polaznika. Za obvezne kolegije postoji obavezan redoslijed pohađanja, dok se izborni mogu upisivati po želji polaznika. U težini, materijalima, dotjeranosti i kvalifikaciji instruktora nema nikakve razlike, čak bih rekla da je u izborne kolegije uloženo više »strasti«, i od strane polaznika i od strane instruktora.

Polaznik obično primi tiskane materijale za tečaj barem mjesec dana prije početka, što mu daje mogućnost da se pripremi i isplanira vlastiti rad, čak i da pročita dio materijala ako predviđa da će kasnije imati tijesne rokove. Ja se obično jako razveselim toj pošiljci jer izgleda kao paket Djeda Mraza koji može iznenaditi svakakvim sadržajima. Najčešće su to vodiči za studij (posebno pripremljeni za svaki kolegij) te nekoliko udžbenika, no katkad budu i materijali na CD-ROM-u, čak i na audio-kazeti, novi softveri, tutorijali, brošure i drugo. Na sam dan početka kolegija instruktor pošalje poziv u obliku e-maila svim upisanim s detaljnim opisom sadržaja, kalendarom i drugim obavijestima (te se obavijesti mogu naći i na web-stranici kolegija te u tiskanim materijalima). Prvi je tjedan obično posvećen međusobnom upoznavanju polaznika, na za to posvećenom online forumu te rješavanju eventualnih pitanja. Istodobno svi polaznici samostalno svladavaju prvi dio zadanih materijala. Već od drugog tjedna počinju tematske diskusije (svaka u trajanju 1-2 tjedna) koje započinje i vodi instruktor, koji katkad iz diskusije izvede i prezentira zaključke ili za to zaduži pojedinog studenta. Da bi mogao konstruktivno sudjelovati u diskusiji, tj. odgovoriti na nekoliko zadanih pitanja, a zatim replicirati, polaznik se mora dobro upoznati sa zadanim materijalima, a gdje i informirati se šire i dublje o pojedinoj temi.

U svakom tečaju ima po nekoliko zadataka za polaznike (iz mog iskustva 2 do 4), a pri tom ne mislim na testove ili abc pitalice, već na ozbiljne i zahtjevne radove. Na nekim su tečajevima zadaci koncipirani tako da se mora izraditi web-stranica ili se radi s nekim novim softverom (npr. statističkim) ili se radi grupno na npr. definiranju kriterija za evaluaciju rada druge grupe i sl. Najčešće je zadatak napisati kritički osvrt na neki članak ili u obliku eseja nešto od naučene teorije primijeniti u stvarnoj situaciji u konkretnom obrazovnom projektu u kojem je polaznik sudjelovao ili to planira učiniti. Na taj način polaznik ponavlja i produbljuje svoje teoretsko znanje, primjenjuje

ga, postaje svjestan procesa o kojima uči te usavršava svoju sposobnost u analiziranju i prezentiranju konkretne situacije. Svatko tko jednom napravi takav zadatak dobro zna da mu to nitko drugi ne bi radio ni za novac, a pogotovo ne iz usluge, tako da unaprijed odbijam sve sumnje u kredibilitet e-learning evaluacije!

6. Polaznici

Trenutno su polaznici MDE programa većinom Kanađani, no kako u cijelom programu ima polaznika iz ukupno 18 zemalja širom svijeta, u svakom kolegiju nađe se barem dvoje do troje stranaca. Tako su naši tečajevi pravi poligon za razmjenu mišljenja o svakoj mogućoj temi, iz drastično različite perspektive, ovisno o kulturi iz koje dolazimo. Iako uživam u tom univerzalizmu, katkad je moj osjećaj inferiornosti jači od mogućnosti i želje da izrazim i svoje mišljenje. Što me muči? Ponekad jezik, ponekad moje, za kanadske pojmove skromno iskustvo u e-learningu, kadšto samo pomisao na to koliko su u Kanadi svi sustavi gotovo savršeno strukturirani. Sve to može biti razlogom da se čovjek osjeća nekompetentnim za sudjelovanjem u diskusiji. No, i šutnja polaznika prihvatljiva je u AU-u, sve dok su kriteriji zadovoljeni. To znači da, ovisno o situaciji, svaki polaznik može odlučiti ne sudjelovati u diskusiji ako je spreman zbog toga prihvatiti nižu ocjenu.

Iako ne raspolazem točnim podacima o dobi polaznika, na svakom se kolegiju u uvodnom dijelu prilično slobodno razmjenjuju podaci o privatnom životu, pa tako znam da većina polaznika ima između 30 i 50 godina, a ima i starijih. Neki dan je jedna polaznica prilično detaljno opisala svojih 12-ero unučadi.

Ispočetka me čudila ta sloboda komunikacije, no sad mi se to čini tako prirodno, jer svima nam se u životu događaju slične stvari: netko se ispričava što ne sudjeluje redovito jer mu se rodilo dijete, netko mora odustati od tečaja zbog smrtnog slučaja u obitelji, netko ima uspješan dan ili tjedan na poslu pa se pomalo euforično raspiše na forumu, što mu se poslije čini nepriličnim, itd. Još me više začudila strpljivost, fleksibilnost i ljudski pristup instruktora svim polaznicima. U primjeru koji sam opisala sve pogodnosti koje polaznicima omogućuje obrazovanje na daljinu, a posebno e-learning, dotjerane su i tako profesionalno izvedene da polaznik zaista ima jedinu brigu organizirati svoj rad.

Akademski status?

U Hrvatskoj su nam jako potrebna znanja koja nudi MDE i slični programi, a CARNet u mnogim svojim projektima radi na tome da nam ona postanu dostupna. Kako se meni žurilo da naučim ono što mi treba za obavljanje posla prije nego što je to bilo moguće u Hrvatskoj, odlučila sam se za inozemnu ponudu. Iako sam vrlo zadovoljna svojim izborom, ipak ostaje pitanje hoće li sam naslov Master of Distance Education (ako uspješno završim studij), dobiti priznanje u Hrvatskoj. Recimo da se za sada neću time opterećivati, već ću cijiniti znanje i iskustvo koje sam stekla.

Projekt nabave, izrade i implementacije online tečajeva

Petar Jandrić

Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet

Abstract:

Online courses are without a doubt the educational technology of the future. Due to the dedicated work of CARNet employees, Croatia's results in that segment are comparable to those of the countries in its immediate surrounding. The author of this text writes about starting and developing, as well as the goals of the project of Procurement, development and implementation of online courses, which will enable the members of the Croatian academic community to take different courses in the field of information and communication technologies.

Nema dvojbe: online tečajevi su obrazovna tehnologija sutrašnjice. Zahvaljujući predanom radu CARNetovih djelatnika, u tom segmentu obrazovanja Hrvatska postiže rezultate koji su usporedivi s onima u zemljama neposrednog okružja. Kao i kod svake nove tehnologije, proces izrade i održavanja online tečajeva još uvijek je pun nedoumica i kontroverzi. Iz tog razloga, glavnina vrijednosti projekta nabave, izrade i implementacije online tečajeva u hrvatsku akademsku zajednicu leži u preciznoj razradi radnog procesa izrade online tečajeva i preporukama koje upućuju na rješenja najčešćih usputnih poteškoća.

Kao što je poznato svakom redovitijem čitatelju časopisa Edupoint, online tečajevi su obrazovna tehnologija sutrašnjice. Usporedba današnjeg stupnja razvoja metodike online obrazovanja s povijesti računalne industrije pokazuje da se metodika online obrazovanja nalazi otprilike na stupnju na kojem se računalna industrija nalazila u vrijeme pojave prvih osobnih računala.

CARNet je ustanova zadužena za razvoj i promociju upravo takvih tehnologija. Iz tog razloga, CARNetov edukacijski centar Edupoint već nekoliko godina radi na različitim projektima vezanim za edukaciju putem Interneta.

»Premještanje« polaznika tečaja iz predavaonice pred ekran znatno je složeniji zadatak od digitaliziranja standardnih udžbenika i korištenja računalne komunikacije s mentorom. Online obrazovanje toliko je različito od standardnoga da sa sobom nosi korjenite promjene u psihologiji obrazovanja, metodici, didaktici, komunikologiji i ostalim znanostima čija je dostignuća prijeko potrebno implementirati u uspješan edukacijski sadržaj. Sva složenost ove problematike lako je vidljiva i iz samog programa E-learning akademije koji se sastoji od znanja i vještina prikupljenih s niza različitih područja koja su do jučer smatrana nespojivim.

Ciljevi projekta

Osnovni cilj projekta nabave, izrade i implementacije online tečajeva jest omogućiti hrvatskoj akademskoj zajednici pohađanje različitih online tečajeva na temu upotrebe informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

Prva faza projekta sastojala se od proučavanja dosadašnjih iskustava vezanih za online tečajeve i ispitivanja ponude gotovih tečajeva na tržištu. Potraga za iskustvima pokazala je da su gotovo svi dosadašnji ozbiljniji projekti izrade online tečajeva u Hrvatskoj na neki način povezani s CARNetom. Svega nekoliko komercijalnih tvrtki upustilo se u izradu vlastitih tečajeva, no pomnom analizom ustanovljeno je da obujmom i kvalitetom ne zadovoljavaju standarde akademske zajednice.

Zato je projektni tim odlučio proizvesti vlastite tečajeve. Kako u Hrvatskoj još uvijek ne postoje školovani ljudi koji posjeduju sva potrebna znanja - instrukcijski dizajneri, već na samom početku izrade tečajeva nametnula su se pitanja: Koje su teme najpogodnije za izradu online tečajeva? Kako

sastaviti timove za izradu tečajeva? Na koji način povezati znanje tolikog broja stručnjaka u smisleni cjelinu?

Jedan od temeljnih ciljeva projekta jest sustavno obraditi iskustva iz procesa izrade online tečajeva te izraditi i objaviti preporuke za izvođenje sličnih projekata u budućnosti. Na taj način projektni tim namjerava postići dvostruki učinak. Pored mogućnosti pohađanja online tečajeva pripadnici akademske zajednice dobit će i precizne upute kako organizirati njihovu izradu u vlastitoj radnoj sredini!

Ciljevi projekta:

- proučiti postojeće stanje u Hrvatskoj
- izraditi vlastite online tečajeve
- sustavno obraditi iskustva s projekta i izraditi preporuke za izvođenje sličnih projekata u budućnosti

O kojim se tečajevima radi?

Analizirajući rezultate anketa koje su ispunjavali polaznici postojećih Edupointovih tečajeva kao i rezultate Istraživanja CARNetovih korisnika, članovi projektnog tima odabrali su najtraženije teme. Na temelju tih podataka pokrenuta je izrada triju tečaja pod radnim nazivima:

- Izrada i publiciranje web stranica pomoću FrontPagea
- Pretraživanje online baza podataka
- Izrada online tečaja pomoću WebCT-a

Tečaj Izrada i publiciranje web stranica pomoću FrontPagea namijenjen je ponajprije studentskoj populaciji, tečaj Pretraživanje online baza podataka namijenjen je svem znanstvenom osoblju koje ima potrebu za pretraživanjem znanstvenih publikacija, dok je tečaj Izrada online tečaja pomoću WebCT-a namijenjen prije svega predavačima u visokoškolskim ustanovama koji žele izraditi i voditi vlastiti online tečaj.

Izrađeni tečajevi:

- Izrada i publiciranje web stranica pomoću FrontPagea
- Pretraživanje online baza podataka
- Izrada online tečaja pomoću WebCT-a

Izrada tečajeva

Jedan od najraširenijih i najprihvaćenijih modela izrade online tečajeva, popularni model ADDIE (ovo je link na http://www.e-learningguru.com/articles/art2_1.htm), pokazao se najpogodnijim i za hrvatske uvjete. Ipak, zbog specifičnosti hrvatskog visokoškolskog sustava kao i kulturnog kruga općenito bilo ga je potrebno temeljito prilagoditi.

Najprije su izrađene metodičke upute i tehnički standardi. Ti dokumenti predstavljaju odličan sažetak dosadašnjih teorijskih i praktičnih znanja o izradi online tečajeva, a svim suradnicima na projektu služe kao uputa za rad. Zatim su pronađeni autori i recenzenti, čija je uloga na projektu važnija nego što je uobičajeno. Naposljetku je sastavljen i ostatak tima, koji se uglavnom sastoji od pojedinaca koji već imaju iskustva s online obrazovanjem.

U radu su korištena iskustva prikupljena na pilot-projektu izvršenom u suradnji s Učilištem Algebra, u kojem je provedeno ispitivanje uspješnosti dvaju online tečaja na studentskoj populaciji. Opća svojstva tečajeva određena su u skladu s Istraživanjem CARNetovih korisnika koje je proveo Institut

za društvene znanosti Ivo Pilar, a velika pomoć u predviđanju tijeka projekta bila su ranija iskustva CARNetova edukacijskog centra Edupointa.

Praćenje i poboljšavanje tečajeva

Usprkos brojnim recenzijama, lekturi, korekturi i ostalim kontrolnim mehanizmima, proces izrade tečajeva ne završava s početkom nastave. Projektom je predviđena tromjesečna faza pokusnog izvođenja tečajeva, u kojoj će projektni tim pomno pratiti njihovo odvijanje i zadovoljstvo polaznika. Tek nakon unošenja posljednjih izmjena i potpune prilagodbe tečajeva realnim uvjetima, tečajevi će biti u potpunosti dovršeni.

Nadzor nad tečajevima niti tada ne prestaje. Kako su teme svih tečajeva usko povezane s modernim informatičkim tehnologijama, projektni će tim redovito nadzirati njihovu usklađenost s tehnološkim napretkom i unositi nadolazeće promjene.

Takav način rada znatno je dulji i zamorniji od klasičnog pristupa izradi i održavanju edukacijskih materijala, u kojem autor gubi nadzor nad nastavnim sadržajem u času kada ga preda na izvođenje. Bez obzira na povećane napore članova tima, razlika u kvaliteti tečajeva dobivenih sustavnim usavršavanjem prema ADDIE modelu višestruko nadmašuje financijsko i vremensko ulaganje.

Objavljivanje tečajeva

Prijave za ove tečajeve CARNetov edukacijski centar Edupoint zaprimat će od sredine studenoga, dok će prva grupa polaznika otpočeti s pohađanjem početkom prosinca. Želite li saznati nešto više o projektu ili se prijaviti na online tečaj, obratite se na adresu edupoint@CARNet.hr.

Obrazovanje odraslih i informacijsko-komunikacijske tehnologije

George Geddes

Centar za cjeloživotno učenje, University of Strathclyde
101 St James Road
Glasgow G4 0NS
g.geddes@strath.ac.uk

Abstract:

Although classes in the University of Strathclyde's Extension Programme, run by the Centre for Lifelong Learning are "open to all, regardless of age or previous educational experience" most attendees are adults, who have completed secondary education.

A key feature of adult learners is that, in general, they attend classes voluntarily, unlike the Shakespearean schoolboy, "creeping like snail, unwillingly to school". However, a general distinction can be made between those attending school because it is compulsory or pursuing formal academic and vocational qualifications on one hand, and the majority of adult learners on the other.

"Svaki dan starim učeći nešto novo." (Solon, oko 639.–559. pr. K.)

"Svi smo mi odrasli učenici. Većina je nas naučila mnogo više izvan škole nego u njoj." (Laurent A. Daloz, Effective teaching and mentoring, 1986., 1. poglavlje)

Iako su satovi na Pučkome učilištu u sklopu University of Strathclyde koje održava Centar za cjeloživotno učenje namijenjeni svima, bez obzira na dob ili prijašnje obrazovno iskustvo, većina polaznika odrasli su ljudi koji su završili srednju školu.

Ključna je osobina odraslih učenika to što satove uglavnom pohađaju dobrovoljno, za razliku od školarca iz doba Shakespearea koji se „nevoljko, poput puža vukao u školu“. Druga je karakteristika odraslih učenika to što imaju cilj i razlog zbog kojeg su u školi. Taj se razlog razlikuje od osobe do osobe. Neki istraživači kažu da u slučaju kada je osoba motivirana profesionalnim ili poslovnim napretkom, polazanje nastave ne može biti u potpunosti dobrovoljno. Međutim, treba razlikovati one koji školu polaze zato što je to obvezno ili zbog formalnih akademskih ili poslovnih kvalifikacija s jedne strane i većine odraslih učenika s druge.

Kako odrasli uče

Tek se od relativno nedavno (od 1970-ih godina nadalje) posvećuje pozornost načinu na koji uče odrasli kao različitom od načina na koji uče djeca. Malcolm Knowles navodi četiri ključne razlike:

- odrasli imaju stvorenu sliku o sebi i manje je vjerojatno da će olako prijeći preko neuspjeha
- iskustvo – odrasli koji ne mogu svladati neku novu vještinu imat će o sebi loše mišljenje
- spremnost – djeca su spremnija i sposobnija učiti i prihvaćati nove ideje
- vrijeme – djeca se ne boje neuspjeha jer smatraju da će kasnije imati vremena učiti; mala je vjerojatnost da će se i odrasli tako osjećati.

Kasniji su istraživači otkrili i druge čimbenike koji utječu na odrasle učenike:

- problemi s uklapanjem nastave u raspored obveza
- nedostatak novca i vremena
- obiteljske i poslovne obveze
- problemi s prijevozom

S druge strane, istraživači kažu i da odrasli zastarjelo znanje nadoknađuju predanijim radom, da im je lakše nadograđivati novo znanje na već postojeće, da su motiviraniji te da imaju jasnije ciljeve. Neki kažu da stariji učenici mogu nadoknaditi nedostatak brzine u nekim psihomotoričnim sposobnostima većom točnošću i manjom vjerojatnošću da pribjegnu metodi pokušaja i pogreške. Logična posljedica osobnih pogrešaka i smanjenja samopoštovanja kod odraslih jest pokušaj smanjenja rizika i oslanjanje na iskušane metode.

Velika je većina tih karakteristika primjenjiva na bilo koji odrasli razred i može pomoći u rješavanju nekih problema. Npr. satovi čiji završetak nije točno određen koriste onima koji ne žele propustiti autobus ili vlak do kuće.

Može se reći da je poučavanje odraslih računalnoj pismenosti i vještinama poseban slučaj. Stariji se polaznici suočavaju s predmetom koji u vrijeme njihova školovanja i daljnjeg obrazovanja možda nije niti postojao. U najgorem slučaju, to se može očitovati kao „kompjuterofobija“ ili „strah od komunikacijske tehnologije“. Brosnan i Davidson (The Psychologist, vol. 7, 2, 1994., str. 73-78) razmotrili su dokaze koji upućuju na to da je između četvrtine i trećine ljudi kompjuterofobično. Međutim, ispitivanje pokazuje i da se posjedovanje računala među ljudima starijima od 55 godina povećava - to su tzv. srebrni surferi, te da prosječna dob osobe koja se služi Internetom raste.

Na mojim se satovima poznavanje računala i u hardverskom i u softverskom smislu razlikuje od polaznika do polaznika. To potvrđuje rezultate istraživanja koje su proveli Clyde i Klobas na polaznicima tečajeva o Internetu na Islandu. Prvi je sat izvrsna prilika da se provjeri jesu li polaznici upoznati s funkcijama desne tipke miša, smanjivanjem prozora i sl.

Motivacija za učenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija

Upoznavanje u prvom tjednu svakom polazniku pruža priliku da kaže zašto je ondje. Neki su razlozi očit:

- ljudi u mirovini traže nove interese (ili žele ići ukorak sa svojim unucima!)

Drugi su bili manje očit:

- potreba da koriste računalne vještine na poslu, ali nemaju prilike za obuku
- žele se kvalificirati za European Computer Driving Licence (Europska računalna vozačka dozvola)
- žele se služiti Internetom kako bi isplanirali i rezervirali odmor

Kod ljudi u mirovini motivacija je često općenita - želja da nauče o novim tehnologijama, ali katkad i vrlo specifična. Jedan je umirovljeni gospodin na mom tečaju Interneta polazio i tečaj programa JAVA, jer je želio na webu pronaći i skinuti aplikacije. Kao bivšeg profesora engleskog jezika i književnosti zanimalo su ga grupe i internetski izvori o njegovim najdražim piscima. Kasnije se

vratio k meni na sat HTML-a i počeo raditi vlastitu web stranicu. Jedan je drugi polaznik želio istražiti obiteljsku povijest, osobito veze s područjem Bostona. Dakle, pri planiranju tečaja bilo je potrebno zadovoljiti vrlo specifične individualne interese, ali i želje onih čiji su interesi općenitiji. Učenje korištenja Interneta može biti korisna početna točka za učenje ostalih računalnih vještina.

Poučavanje o Internetu trebalo bi uspostaviti općenite postavke o pretraživanju, ali i dati korisne informacije kao što je rješavanje problema primanja nepoželjne pošte. Polaznike treba obavijestiti da informacije prikupljene putem Interneta treba uzeti s oprezom. Tko god koristi Internet kao izvor informacija, mora to naučiti raditi kritično. Knjige na policama knjižnica i članci u dnevnicima prošli su proces recenzije koji je krajnjem korisniku transparentan. Takva kontrola kvalitete ne postoji nužno i na Internetu.

Čak i za one koji posjeduju osnovne računalne vještine Internet može biti pomalo zastrašujući. Traženje datoteka na tvrdom disku, disketi ili CD-ROM-u relativno je jednostavno. Korištenje Interneta i prikupljanje informacija nije tako jednostavno. Vrijeme odgovora se mijenja, poruke o tehničkim pogreškama mogu biti teško razumljive, a nedostatak koherentne strukture Interneta zbunjuje kao što bi to bilo slučaj da koristimo telefonski sustav bez imenika.

Kao jednu od 30 stvari koje "sigurno znamo o obrazovanju odraslih" Ron i Susan Zemke navode:

"... izravne upute najbolji su smjer kojim obuka može krenuti. Odrasli navode potrebu za praktičnom primjenom i uputama kao prvenstvenu motivaciju za početak učenja." (Innovation Abstracts vol. 6, br. 8, 9. ožujka 1984.)

Primijeniti taj kriterij na poučavanje o Internetu znači svesti na minimum formalno predavanje te primijeniti praktične vježbe gdje god je to moguće. Umjesto pričanja o skraćivanju URL adresa zbog kojih dolazi do dojava o greškama, uputite polaznike na problematične adrese i dajte im da ih skraćuju sami dok adresa ne proradi. Dajte im da pošalju poruku na lažnu e-mail adresu i zatim prouče obavijest o grešci koja će uslijediti umjesto da samo opišete taj proces. Pogreška polaznika kao što je upisivanje jednog znaka"/" umjesto dva u URL adresi može se iskoristiti za utvrđivanje gradiva o načinu pisanja adresa. Ponavljam kako je važno da studenti dođu do spoznaja i steknu vještine koje će im biti važne i trajne.

" Moramo promijeniti mišljenje prema kojemu je školovanje ograničeno samo na mlađe životno doba. Kako bi i moglo biti u svijetu u kojem pola stvari koje čovjek nauči s 20 godina više nije istinito u njegovoj 40-oj, a pola stvari koje zna s 40 godina nije niti postojalo kad je imao 20?" (Artur C. Clarke, The View from the Serendip).

Dodatne informacije:

<http://www.cll.strath.ac.uk/adult.html>

http://www.cll.strath.ac.uk/ssi_learning.html

<http://www.cll.strath.ac.uk/ssi.html>

<http://groups.msn.com/3LComputerClub>